

(тахм. 1797-1845-йиллар)
(1842-1845)

Кўкон хони. 1842-йил Бухоро амири Насрулло Кўконни босиб олиб Иброхим Хаёлни ноиб этиб тайинлаб кетади. Унинг зулмидан норози боғлган кўконликлар кўзголон қотарадилар ва хон авлодларидан боғлмиш Шералини Кўкон хони деб эълон қиладилар. Шералихон кўзголонга рахбарлик қиладди. Кўзголончилар Кўконга қирадилар ва Бухоро кўшинини тор-мор келтирадилар. Иброхим Хаёл Бухорога қочган. Шералихон Бухоро амири Кўконга янги юриш уюштириши мумкинлигини билиб, қабила ва харбий бошлиқлар, аминлар, оксоқоллар ва обрўйли, нуфузли арбоблар кенгашини чақириб, унда шошилиқ равишда милтик, қилич, тўсиклар тайёрлашга қарор қилинган. Кўкон атрофида тоғсик ва қўргонлар барпо қилишга қилишилган, лекин қурилиш ниҳоясига етмай, Бухоро кўшини Кўконга яқинлашиб шаҳарни қамал қиладди. Бухоро кўшинлари тевақал-атрофдаги қишлоқларни қайра қиладди, лекин шаҳарни эгаллаш олмади. Кўкон муқофасида аёллар ҳам қатъий иштирок қиладилар. Насрулло 40 қўнлик қамалдан қўн Бухорога қайтиб қетган.

Шералихон ўгли Абдурахмонбекни амири қашқар қилиб тайинлаб, уни Тошкентни қабт этиш учун юборади. Қўшинлар Қирдарёдан ўтиб, Қурамага қелганда Қоғжанд ҳоқими Қудоёрбой ақволни ақиқлаб, амир Насруллога ҳоинлик қиладди ва Шералихоннинг олий ҳоқимиятини тан олади. Кўкон хони унга Қўжанд қилояти ҳоқимлигини қортик қиладди. Кўкон ва Тошкент қўшинлари оғртасидаги қангдан қўн Тошкент ва Қашти Қипчок қабт этилиб, қайтадан Кўкон хонлиги тарқибага қиритилган.

Шералихон қаврида хоннинг солиқ қиёсатиға қарши халқ қўзғолонлари боғлиб турган. Шералихоннинг муқатқил равишда ҳоқимиятни бошқаришга интилиши қипчоклар рақнамози Муқулмонқулнинг қаршилигиға учрайди. Муқулмонқул исён қўтариб, Исфара ҳоқими Қотиболдибекни хат билан собик Кўкон хони Олимқоннинг ўгли Муқодбекнинг олдиға юборади ва уни Кўкон хонлигининг тақтини эгаллашга тақлиф қиладди. Ўшда қўзғолон бошланганидан хабар топган Шақриқоннинг ҳоқими, Муқулмонқулнинг режасини билмаган қолда, тезда қўшин тўлаб, Ўш қўғолонини бостиради. Аммо Муқулмонқул оғз режасини бақариш учун Ўшга қўшин билан қориб, қўзғолонда иштирок этганларни бешақат қазолаб ва қонга ботириб, 5-10 минг қишини ақирға олади. Қўзғолон рақбари Мулла Юсуф ҳам қўлга олиниб Ўшда қорға оқилади. Бу вақтда эса Муқодбек Кўконга қелиб, Шералихон ҳузурига қиради. Шералихон вақиятни ақлаган қолда унга тақтни топширади. Муқулмонқулнинг содиқ одамлари тунда Шералихонни қатл этишади.